

TOMASZ KATAFIASZ

PAP SŁUPSK

WOJSKOWA MYŚL NAUKOWO-TECHNICZNA
I WYNAŁAZCZOŚĆ
WIELKIEJ EMIGRACJI (do 1878 roku)¹

1. Obok niezaprzecalnie wielkiego wkładu w rozwój kultury narodowej – literatury pięknej i sztuki², obok ogromnej aktywności politycznej³ i wielu podejmowa-

¹ W historiografii polskiej dzieje polistopadowej Wielkiej Emigracji przyjęto zamykać zazwyczaj cezurą roku 1862 (zob. m.in.: S. K a l e m b k a, *Wielka Emigracja. Polskie wychodźstwo polityczne w latach 1831-1862*, Warszawa 1971); bezpośrednie przygotowania do czynnego wystąpienia zbrojnego w zaborze rosyjskim, a następnie udział w powstaniu styczniowym wielu emigrantów i fakt podporządkowania się agend emigracyjnych powstańcemu Rządowi Narodowemu w Warszawie, niewątpliwie odmieniły rolę emigracji, jak i wzajemne relacje z krajem. W niniejszym studium zdecydowano jednak o włączeniu w obręb rozważań także działalności epigonów idei emigracyjnej, wywodzących się z kręgów ostatniej, już postyczniowej fali uchodźców, ponieważ jeszcze przynajmniej przez kilkanaście lat kontynuowali oni główne kierunki politycznej, wojskowej a i kulturalnej aktywności poprzedników, a ponadto byli wśród nich liczni reprezentanci zasadniczego nurtu emigracji – tej „Wielkiej”, którzy ponownie (nierzadko nawet trzeci raz!) znaleźli się na tułactwie. Stąd w życiorysach konkretnych osób (jak np. zajmującego w dalszej części opisu szczególnie wiele miejsca, gen. Ludwika Mierosławskiego) trudno wprowadzić takie, w istocie sztuczne, rozgraniczenia skoro zachowywały one widoczną ciągłość swoich działań, idei i usiłowań. Natomiast rok 1878 wyznacza dość istotny przełom w podejściu emigracji (jak i większości społeczeństwa polskiego, a także czynników międzynarodowych) do kwestii walki o niepodległość Polski; w wojnie rosyjsko-tureckiej lat 1877-1878 wystąpiły ostatnie, regularne polskie formacje wojskowe utworzone z emigrantów („legiony” mjr Józefa Jagmina i mjr Dobrudzkiego oraz Dragoni i Kozacy Ottomańscy w Turcji), a przyjęty w tymże roku pierwszy program polskich socjalistów, tzw. program „brukselski”, negatywnie odniósł się do tradycji powstańczych jak i walki zbrojnej w jej dotychczasowym kształcie, stawiając na inny – społeczny i klasowy wymiar przyszłej rewolucji proletariackiej. Kongres berliński (1878), a wcześniej upadek tajnego „Rządu Narodowego” ks. Adama Sapiehy (1877) przyniosły załamanie się resztek nastrojów insurekcyjnych